གལཆེའིགསརའགྱུར ལོའིཟླ ཚེས
（པར་ངོས་དང་པོར་མཐུད）

གཅིགབོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་་་་་་་་་་་
དམངས་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་ཀྲུང་ཧྭ་མི་་་
རིགས་ཁྱིམ་ཚང་ཆེན་པོའི་ཁྲག་རྒྱུན་ནང་འདྲེས་པ།
ལོ་རྒྱུས་རིག་པ་དང་།མིའི་རིགས་རིག་པ།སྐད་བརྡ་རིག་པ།སྐྱེ་
དངོས་རིག་པ་བཅས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ལས།རྒྱ་བོད་སོགས་མི་རིགས་ཀྱི་་་་
མེས་པོ་དང་འབྱུང་ཁུངས་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པ་དང་།བོད་དང་་་་་་་་
མེས་རྒྱལ་ནང་ས་དང་བོད་རིགས་དང་རྒྱ་རིགས་དབར་གྱི་འགྲོ་འོང་་་་་་་
དང་། སྤེལ་རེས།མཉམ་འདྲེས་བཅས་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཡུན་རིང་ལྡན་པ་་་་་་་
ཞིག་ཡིན་པར་ར་འཕྲོད་ཡོད།གནའ་རྫས་རྟོག་ཞིབ་ལས།ཆབ་མདོ་་་་་
ཁ་རུབ་ཆུས་གནའ་ཤུལ་དང་། ལྷ་སའི་ཆུ་གོང་གནའ་ཤུལ།བོད་བྱང་་་
ཐང་གི་རྡོ་ཆས་འཇམ་རིགས་ཀྱི་གནའ་ཤུལ་བཅས་ནི་དུས་སྐབས་་་་་་་་་་་་
གཅིག་པའི་འབྲི་ཆུ་དང་རྨ་ཆུ་རྒྱུག་ཁུལ་གྱི་རིག་གནས་གནའ་ཤུལ་་་་་་་་་་་
དབར་རྒྱ་ཆེ་ལ་གཏིང་ཟབ་པའི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་ཡོད།
སྐད་བརྡ་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལས།སྔ་དུས་ཀྱི་རྒྱ་སྐད་དང་གནའ་་་་་་་
བོའི་བོད་སྐད་ལ་འབྱུང་སྐྱེད་རིག་པའི་འབྲེལ་བ་ཡོད་པར་ར་འཕྲོད་་་་་་་
ཡོད།གཟུགས་གཞི་མིའི་རིགས་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལས།བོད་་་་་་་་་་
རིགས་ནི་རང་རྒྱལ་གྱི་མི་འབོར་ཕལ་ཆེ་བ་དང་འདྲ་བར་སོག་པོའི་མི་་་་་
རྒྱུད་ཁྲོད་ཀྱི་ཨེ་ཤེ་ཡ་ཤར་མའི་མི་རྒྱུད་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཤིང་།ཚང་མ་
པེ་ཅིང་ཀྲོའུ་ཁའུ་ཏེན་གྱི་རི་རྩེའི་བྲག་ཕུག་གི་མི་ཚབ་མཚོན་དུ་བྱས་པའི་
ཀྲུང་གོའི་བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་དུས་ཕྱིའི་མཛངས་མི་ལས་འཕེལ་བར་ར་འཕྲོད་་་་
ཡོད།ཀྲུང་ཕྱིའི་མཁས་དབང་གི་DNAརྣམ་གྲངས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་་་་་་་་་
ལས། རྒྱ་རིགས་དང་བོད་རིགས་ཀྱི་མི་ཚོགས་ལ་གཅིག་མཚུངས་ཀྱི་་་་་་་་
གཞི་རྒྱུའི་རིགས་སྣ་ཡོད་ལ།གཅིག་མཚུངས་ཀྱི་ཁྲག་རྒྱུན་ཡང་ཡོད་་་་་་་་
པར་ར་འཕྲོད་ཡོད།
ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཚད་ལྡན་ཡིག་ཆ་འབོར་ཆེན་ནང་གནའ་བོའི་ཆའང་་་
མི་དང་རྒྱ་བོད་ཀྱི་མེས་པོའི་ཁྲག་རྒྱུན་འདྲེས་པའི་སྐོར་འཁོད་ཡོད།
གནའ་བོའི་ཚད་ལྡན་ཡིག་ཆའི་ནང་འཁོད་པ་ལྟར་ན།ཆའང་ནི་ཁྲུན་་་་
ཆིའུ་ཀྲན་གོའི་དུས་རབས་སུ་རང་རྒྱལ་གྱི་ནུབ་རྒྱུད་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱེད་་་་་་
མཁན་མི་ཚོགས་ལ་འབོད་པའི་སྤྱི་མིང་ཞིག་རེད།ཀྲུང་གོའི་ཤེས་་་་་་་་་་་་
དཔལ་ཆགས་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་གནའ་བོའི་ཆའང་ནི་རྒྱ་མི་རིགས་་་་་
ཀྱི་འབྱུང་ཁུངས་གལ་ཆེན་གྲས་ཤིག་ཡིན་པ་དང།《ལོ་རྒྱུས་དེབ་་་་་་་་་་་་་
ཐེར》ནང“ཡུས་རྒྱལ་པོ་ཆའང་ནུབ་ཏུ་དར”ཞེས་འཁོད་ཡོད།
སྤྱི་ལོའི་གོང་གི་དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་བཟུང་།ཆིན་རྒྱལ་་་་་་་
རབས་རིམ་གྱིས་མངའ་ཐང་སྟོབས་འབྱོར་རྒྱས་ནས་ཆའང་རྒྱལ་ཕྲན་ལ་
དམག་དྲངས་ཏེ་ནུབ་ཕྱོགས་སུ་རྒྱ་སྐྱེད་བྱས།ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་ནང་་་་་་་
ཆིན་མུའུ་ཀུང་གིས“མངའ་ཁོངས་ལྡབ་བཅུ་གཉིས་བསྐྱེད།ལེ་དབར་་་་
སྟོང་གི་ས་ཆ་བཟུང་།ནུབ་རོང་ས་ཁུལ་དབང་དུ་འདུས”ཞེས་འཁོད་་་་
ཡོད།དུས་རབས་གསུམ་ལྷག་ཙམ་གཡུལ་འགྱེད་རྗེས།ཆའང་རིགས་་་
ཀྱི་ཚོ་པ་ཁག་གཅིག་ཆིན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་དབང་དུ་བཙུད་པ་དང་ཚོ་པ་་་་་
ཁག་གཅིག་ནུབ་རྒྱུད་དུ་བྲོས་ཏེ་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་ཁག་དང་འདྲེས་་་་
པ་དང་།ཚོ་པ་གཞན་ཧན་རྒྱལ་རབས་ནུབ་མ་དང་ཤར་མའི་ལོ་ངོ་་་་་་་་་
400ཡི་རིང་ཀྲུང་ཡོན་ས་ཁུལ་དུ་ཐེངས་དྲུག་གནས་སྤོས་ཏེ་ཀྲུང་ཡོན་ས་
ཆ་ཁག་ཏུ་རིམ་གྱིས་གཞིས་ཆགས་ཡོད།
ཁྲུན་ཆིའུ་ཀྲན་གོའི་དུས་རབས་སུ་ཆའང་རིགས་ཀྱི་གནའ་མི་་་་་་་་
ནུབ་ཕྱོགས་ནས་མཚོ་བོད་ས་མཐོའི་ས་ཆ་ཁག་ཏུ་གནས་སྤོས་པས་ཚོ་པ་་
མང་དག་ཅིག་གྲུབ་ཡོད།ལྷག་པར་དུ་ཧན་རྒྱལ་རབས་ཤར་མའི་དུས་་་་
སུ་ཧན་དང་ཆའང་དབར་དམག་འཁྲུག་དང་། ཚོང་དོན།གཉེན་སྒྲིག་
བཅས་བྱས་པ་བརྒྱུད། གཙང་པོའི་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱ་རིགས་དང་ཆའང་རིགས་
ཀྱི་ཁྲག་རྒྱུན་འདྲེས་པའི་ཆའང་རིགས་ཀྱི་ཚོ་པ་འབོར་ཆེན་མཚོ་སྔོན་་་་་་་
དང་། སི་ཁྲོན།ཡུན་ནན་བཅས་ནས་བོད་ཀྱི་ས་གནས་ཁག་ཏུ་བསྐྱོད།
སྐུ་ཞབས་ཧྥན་ཝུན་ལན་གྱིས《ཀྲུང་གོའི་ལོ་རྒྱུས་ཀུན་བཏུས》ནང
“ཆའང་རིགས་ཁག་གཅིག་མཚོ་སྔོན་ནས་བོད་དུ་རིམ་གྱིས་བསྐྱོད་པ་་་་་
དང་། ཁག་གཅིག་སི་ཁྲོན་གྱི་མཐའ་མཚམས་ཕྱི་ནང་དུ་སྤོས་ནས་རིམ་་་
གྱིས་བོད་དུ་བསྐྱོད་པས།ཡངས་ཤིང་ལམ་ཐག་རིང་བའི་ཀྲུང་གོའི་་་་་་་་
ནུབ་རྒྱུད་དེ་ནས་བཟུང་རིམ་གྱིས་གསར་སྤེལ་བྱུང་ཡོད”ཅེས་འཁོད་་་་་་
ཡོད།སྤྱི་ལོའི་དུས་རབས་བདུན་པ་བར་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོས་ཐུ་བྷོད་་་་
ཀྱི་ཚོ་པ་ཁག་དང་ཆའང་རིགས་ཀྱི་ཚོ་པ་ཁག་དབང་དུ་འདུས་ནས་ཐུ་་་་་
བྷོད་རྒྱལ་རབས་བཙུགས་པ་བརྒྱུད་མཚོ་བོད་ས་མཐོའི་ཐོག་གི་སུམ་པ་་་་
དང་། ཞང་ཞུང་། མི་ཉགཔེ་ལན་སོགས་ཚོ་པ་མཉམ་འདྲེས་ཐུབ་པ་་་
བྱུང་ཡོད།རྒྱ་བོད་མི་རིགས་དབར་གྱི་ཁྲག་རྒྱུན་དང་རིག་གནས་རྒྱུན་་་་
འཛིན་ཐད་ཆའང་རིགས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་མང་པོ་བསྡུ་ལེན་བྱས་ཡོད།
སྤྱི་ལོ་641ལོར་རྒྱ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་བོད་དུ་བྱོན་སྐབས།ཤཱཀྱ་མུ་་་་་་་་
ནེའི་སྐུ་བརྙན་དང་།དཔེ་ཆ།དགོན་པ་བཞེངས་པའི་བཟོ་རིགའདུལ་ཁྲིམས་སོགས་ནང་བསྟན་རིག་གནས་བསྣམས་ཡོད་ལ།ཐོན་་་་་་་
སྐྱེད་ལག་ཆ་དང་།གསོ་བ་རིག་པ།གནམ་རིག་སྐར་རྩིས།རུའུ་་་་་་་་་་་
ལུགས་ཀྱི་དཔེ་གཞུང་སོགས་ཀྲུང་ཡོན་རིག་གནས་ཀྱང་བསྣམས་ཡོད།
རྒྱ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་དང་མཉམ་དུ་ཡོད་པའི་ཞལ་ཏ་མ་དང་ལག་ཤེས་པ་་་་་
བོད་དུ་གཞིས་ཆགས་ནས་བོད་རིགས་དང་མཉམ་འདྲེས་བྱས་ཡོད།
བཀའ་ཆེམས་ཀ་ཁོལ་མར།མགར་སྟོང་བཙན་གྱི་ཞབས་ཕྱིར་ཐུ་བྷོད་་་་་
དུ་སྐྱོད་མཁན་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྐུ་སྲུང་བའང་ཐུ་བྷོད་དུ་གཞིས་་་་་་་་་་་
ཆགས་ནས་བུ་རྒྱུད་སྤེལ་ཡོད་ཅེས་འཁོད་ཡོད།ཐང་བོད་དབར་ཕོ་ཉ་་་་
འགྲོ་འོང་བྱས་ནས་ལོ་ངོ་200ལྷག་ཙམ་རིང་ཕན་ཚུན་འགྲོ་འོང་ཐེངས་་
290ལྷག་ཙམ་བྱས་པ་དང་ཆ་སྙོམས་ཟླ་རེར་ཕོ་ཉ་ཐེངས་རེ་འགྲོ་འོང་་་་་
བྱས་ཡོད།སྐྱིད་གྲོང་རྫོང་གི“ཐང་གི་ཕོ་ཉ་རྒྱ་གར་དུ་བསྐྱོད་པའི་ཟིན་་་
ཐོ”ཞེས་པ་ལས་ཐང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཕོ་ཉ་ཐུ་བྷོད་བརྒྱུད་རྒྱ་གར་དུ་་་་་་་་་་་
བསྐྱོད་པའི་སྐོར་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད།དུས་སྐབས་དེའི་སྐབས་སུ།
ཐང་མི་འབོར་ཆེན་ཐུ་བྷོད་དུ་བསླེབས་པ་དང་།ཡང་ཐུ་བྷོད་བ་མང་པོ་
ཀྲུང་ཡོན་ས་ཁུལ་དུ་བསྐྱོད་པ་དེས།རྒྱ་བོད་མི་རིགས་མཉམ་འདྲེས་་་་་་་
ཆེན་པོར་སྐུལ་མ་ཡང་ཡང་ཐེབས་ཡོད།ལྷག་པར་དུ་སྤྱི་ལོ་755ལོའི
“ཨན་ཧྲེའི་དུས་ཟིང”རྗེས་སུ་རྨ་ནུབ་དང་ལུང་གཡས་ཀྱི་ཐང་རྒྱལ་་་་་་་་་་
རབས་ཀྱི་འབངས་མི་སེར་ཁྲི་བཅུ་གྲངས་ཐུ་བྷོད་དང་མཉམ་འདྲེས་་་་་་་་
བྱུང་ཡོད།སུང་ཡོན་མིང་ཆིང་བཅས་ནས་མིང་གོའི་དུས་རབས་བར་་་་་
རྒྱ་བོད་དབར་གྱི་འགྲོ་འོང་དང་།སྤེལ་རེས།མཉམ་འདྲེས་བཅས་་་་་་་་
མཚམས་ཆད་མྱོང་མེད།དར་ཞིང་རྒྱས་པའི“ཇ་རྟའི་གནའ་ལམ”ནི་་་་
ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དཔང་པོ་ཡག་ཤོས་རེད།བོད་ཀྱི་དཔའ་བོའི་ལོ་རྒྱུས་སྙན་་་་་་

ངག《གླིང་སྒྲུང》གི་གནའ་བོའི་གཏམ་དཔེའི་ནང“རྒྱ་ཟོག་བོད་ལ་་་་་་་་་་
འདྲེན་པ་འདི།བོད་དུ་མེད་པ་མ་ཡིན་ཏེ།རྒྱ་བོད་གཉིས་ཀྱི་མི་་་་་་་་་་་་་་
དམངས་རྣམས། སེམས་དང་སེམས་པ་འབྲེལ་བ་རེད”ཅེས་བརྗོད་་་་་་་་
ཡོད།དེ་ནི་ཏག་ཏག་སྤྱི་ཁྱབ་ཧྲུའུ་ཅི་ཞི་ཅིན་ཕིང་གིས“བོད་རིགས་་་་་་་་
དང་མི་རིགས་གཞན་དབར་གྱི་ཆབ་སྲིད་དང་།དཔལ་འབྱོར།རིག་་་་་
གནས་བཅས་ཀྱི་སྤེལ་རེས་དེ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་འགོ་ནས་་་་་་
མཇུག་བར་ཁྱབ་ཅིང་།བོད་མི་རིགས་ནི་མི་རིགས་ཁག་དབར་འགྲོ་་་་་་་
འོང་དང་།སྤེལ་རེས།མཉམ་འདྲེས་བཅས་བྱེད་རིང་འཕེལ་རྒྱས་ཕྱིན་
ཡོད”ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་རོ།

གཉིས།བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་སྔ་ཕྱི་བར་གསུམ་དུ་་
མེས་རྒྱལ་གཅིག་གྱུར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་འཕེལ་རིམ་ཁྲོད་འཚར་་
ལོངས་དང་སྟོབས་ཆེར་ཕྱིན་པ།
ཀྲུང་གོ་ནི་རང་བཞིན་གཅིག་ཏུ་གྲུབ་པའི་ས་ཁམས་ཀྱི་ཚན་པ་ཞིག་
དང་རང་བྱུང་སྲུང་ཡོལ་གྱི་ཡངས་ཤིང་རྒྱ་ཆེ་བའི་བར་མཐོངས་ཀྱིས་་་་་་་
ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ཧྲིལ་པོའི་རང་བཞིན་གྱི་རང་བྱུང་སྒྲོམ་གཞི་གྲུབ་ཡོད།
བརྗིད་ཉམས་ལྡན་པའི་རི་བོ་ཧི་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱུད་ས་གཤིས་ཐད་ནས་ཨེ་
ཤེ་ཡ་དང་ཡོ་རོབ་བྲག་ལེབ་དང་ཧིན་རྡུ་རྒྱ་མཚོའི་བྲག་ལེབ་གསལ་པོར་་
ཕྱེ་ཡོད།མཚོ་བོད་ས་མཐོའི་ས་ཁམས་གྲུབ་ཚུལ་གྱིས་བོད་ཀྱི་ནུབ་རྒྱུད་་་
བལྟོས་བཅས་ཀྱིས་བཀག་སྡོམ་དང་ཤར་རྒྱུད་བལྟོས་བཅས་ཀྱིས་སྒོ་་་་་་་་་
དབྱེའི་རྣམ་པ་གཏན་འཁེལ་བྱས་ཡོད།བརྗིད་ཉམས་ལྡན་པའི་ཁུ་ནུ་་་་་
རི་བོ་མུ་ལ་མུ་ཁྱུད་དུ་ལེ་དབར་སྟོང་ཕྲག་སྦྲེལ་ཏེ་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ཀྱི་་་་་་་
ཐུན་མོང་གི་མེས་པོའི་ཁྲག་རྩ་གྲུབ་ཡོད།“མ་ཡུམ་ཆུ་བོ”འབྲི་ཆུ་དང་།
རྨ་ཆུ། རྫ་ཆུ་སོགས་མཚོ་བོད་ས་མཐོ་ནས་བཞུར་ཏེ་ཤར་ཕྱོགས་སུ་ལང་་
ལོང་དུ་རྒྱུག་ནས་མུ་མཐའ་བྲལ་བའི་ཀྲུང་ཧྭའི་ས་གཞི་ཆེ་མོར་འཚོ་་་་་་་་་་
བཅུད་སྦྱིན་ལ།འོད་སྟོང་འཕྲོ་བའི་ཀྲུང་ཧྭའི་ཤེས་དཔལ་སྐྱེད་སྲིང་་་་་་་་
བྱས་ཡོད།“ང་འབྲི་ཆུའི་སྟོད་དུ་འཚོ།ཁྱེད་འབྲི་ཆུའི་སྨད་དུ་གནས།
མཉམ་དུ་འབྲི་ཆུ་ལོངས་སུ་སྤྱོད”ཅེས་པའི་རང་བྱུང་གི་འབྲེལ་བ་དམ་་་་
ཟབ་ཀྱི་རྣམ་པ་དེ་དག་ལས།མི་རིགས་ཁག་དབར་གྱི་བརྩེ་སེམས་ཐག་་་
ཇེ་ཉེར་ཕྱིན་པ་མ་ཟད།མི་རིགས་ཁག་དབར་གྱི་འགྲོ་འོང་དང་།སྤེལ་་
རེས།མཉམ་འདྲེས་བཅས་དེ་བས་ཟབ་ཏུ་ཕྱིན་ཡོད།
ཡོན་རྒྱལ་རབས་ནས་བཟུང་།ཀྲུང་དབྱང་སྲིད་གཞུང་གི་ཁྲིམས་་་་
སྲོལ་ལམ་ལུགས་དང་རུའུ་ལུགས་ཀྱི་བསམ་བློ་བོད་དུ་དར་ཡོད།ཡོན་་་་
རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དབང་སྒྱུར་བས་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གཞུང་ཕྱོགས་ཀྱི་
འདུ་ཤེས་རྣམ་པར་བརྩིས་ནས་ཀྲུང་ཡོན་ས་ཁུལ་དུ་དགོན་སྡེ(དཔེར་ན་་
ད་བར་ཉར་ཚགས་ཡག་པོ་བྱུང་བའི་པེ་ཅིང་གི་མེའོ་དབྱི་དགོན་ལྟ་བུ)
མང་པོ་བཞེངས་ནས་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་རིམ་གྱིས་ནང་སར་དར་་་་་
ཡོད།ཡོན་རྒྱལ་རབས་མཇུག་འགྲིལ་རྗེས།བོད་ས་གནས་སུ་ཆོས་སྲིད་
ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཆེ་ཙམ་ལྡན་པའི་ཕག་མོ་གྲུ་པ་སྲིད་དབང་དང་དེ་་་་་་་་་་
བཞིན་ས་སྐྱ་དང་ཀརྨ་བཀའ་རྒྱུད་སོགས་གྲུབ་མཐའ་ཚང་མས་ཡོན་་་་་་་་
རྒྱལ་རབས་ཀྱིས་སྤྲད་པའི་ཆོ་ལོ་དང་ཐམ་ག་ཕུལ་ཏེ་མིང་རྒྱལ་རབས་་་་་་
ཀྱིས་དཔོན་གནས་བསྐོ་གཞག་བྱེད་པར་བསྒྱུར་ནས་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་
མངའ་འོག་ཏུ་ཞུགས།ཕག་མོ་གྲུ་པ་སྲིད་དབང་གིས་བསྐོས་པའི་རྫོང་་་་
ཁག་གི་སྲིད་འཛིན་གྱི་འགོ་པ་ཚང་མར་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱིས་དཔོན་་་་་་་
གནས་སྤྲད་ཅིང་།དེ་ནི་རྫོང་དཔོན་ཡིན་ལ་ཀྲུང་དབྱང་གི་དཔོན་་་་་་་་་་་
གནས་ཀྱང་རེད།ཆིང་རྒྱལ་རབས་སྲིད་གཞུང་གིས་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་་
བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དང་སྤྱི་ཚོགས་བཅོས་སྐྱོང་ལ་ཤུགས་སྣོན་བརྒྱབ་ཡོད།
1653ལོ་དང་1713ལོར་ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཀྲུང་དབྱང་སྲིད་གཞུང་གིས་
ཏཱ་ལའི་བླ་མ་སྐུ་ཕྲེང་ལྔ་པ་དང་པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྲེང་ལྔ་པར་ཆོ་ལོ་བསྩལ་ཏེ་་
ཁོང་རྣམ་གཉིས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གནས་བབ་་་་་་་
གཏན་འཁེལ་བྱས་ཡོད།དེ་རྗེས་བོད་སྡོད་ཨམ་བན་ལམ་ལུགས་སྔ་་་་་་་་
རྗེས་སུ་བཙུགས་ནས《གོང་མའི་བཀའ་འབྲེལ་ལུགས་སྲོལ་གསར་་་་་་་་་་་་
འཛུགས་ཀྱི་དོན་ཚན་ཉེར་དགུ》ཁྱབ་བསྒྲགས་བྱས་པའི་ནང“གསེར་་་་་
བུམ་དཀྲུགས་པའི”ལམ་ལུགས་ཚུད་ཅིང་།ཏཱ་ལ་དང་པཎ་ཆེན་སོགས་་
ཀྱི་ཡང་སྲིད་བཙལ་འཚོལ་གཏན་འཁེལ་བྱེད་པ་ཚང་མ་ཀྲུང་དབྱང་་་་་་་་
སྲིད་གཞུང་གི་ཆོག་མཆན་ཐོབ་དགོས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་མ་་་་་
ཟད། དེ་ནས་བཟུང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ངེས་སྲོལ་ཞིག་ཏུ་གྱུར་ཡོད།བོད་་་་་་་་་་་
བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གཞུང་ཕྱོགས་ཀྱི་རིག་གནས་ཤིག་
ཏུ་གྱུར་པ་མ་ཟད།ཀྲུང་ཧྭའི་ས་གཞི་ཆེ་མོར་ས་ཁྱབ་རྡོ་ཁྱབ་བྱུང་ཡོད།
ནང་ཆོས་ཀྱི་བསམ་བློའི་བྱམས་སྙིང་རྗེ་དང་།བཏང་སྙོམས།བཟོད་་་་་
པ་སོགས་ཀྱི་ལྟ་བ་རུའུ་ལུགས་ཀྱི་བྱམས་པ་དང་།གུས་ལུགས།བློ་གྲོས།
དད་སེམས་སོགས་བསམ་བློ་དང་སྤེལ་རེས་མཉམ་འདྲེས་བྱུང་ནས་་་་་་་་་
དམངས་སྲོལ་འཚོ་བའི་ཁྲོད་རིམ་བཞིན་ཁྱབ་སྟེ་ཐུན་མོང་རིན་ཐང་གི་་་་
མོས་སེམས་གྲུབ་ཡོད།
1912ལོར་ཀྲུང་ཧྭ་མིང་གོ་བཙུགས་ཏེ།《ཀྲུང་ཧྭ་མིང་གོའི་་་་་་་་་་་
གནས་སྐབས་སྲུང་བྱའི》ནང་བོད་ནི་ཀྲུང་གོའི་ཞིང་ཆེན་གཅིག་ལ་་་་་་་་་་
གཏན་འཁེལ་བྱས་ཡོད།1929ལོར་པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྲེང་དགུ་པས་གོ་་་་་་་་
མིང་སྲིད་གཞུང་གི་རྒྱལ་ས་ནན་ཅིང་དུ་དོན་གཅོད་ཁྲུའུ་བཙུགས།
1931ལོར་ཏཱ་ལའི་བླ་མ་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་གསུམ་པས་ནན་ཅིང་དུ་བཅའ་་་་་་
སྡོད་དོན་གཅོད་ཁྲུའུ་བཙུགས་ཏེ་བོད་ས་གནས་དང་ཀྲུང་དབྱང་དབར་
འབྲེལ་གཏུག་བྱེད་པའི་ལས་ཁུངས་ལ་དངོས་སུ་གྱུར་ཡོད།གོ་མིང་་་་་་་་
སྲིད་གཞུང་གིས་ནན་ཅིང་དུ་གོ་མིང་ཚོགས་འདུ་འཚོགས་ཏེ།ཏཱ་ལའི་་་་
བླ་མ་སྐུ་ཕྲེང་བཅུ་གསུམ་པས་དཀོན་མཆོག་ཅོ་ནེ་སོགས་འཐུས་མི་དྲུག་་་
དང་ཚུལ་ཁྲིམས་ཉི་མ་སོགས་ཟུར་ཞུགས་འཐུས་མི་གསུམ་མངགས་པ་་་་་
དང་། པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྲེང་དགུ་པས་བློ་བཟང་ཚུལ་ཁྲིམས་སོགས་འཐུས་་་་
མི་བཞི་དང་ཧྲའོ་ཀྲང་སོགས་ཟུར་ཞུགས་འཐུས་མི་བཞི་མངགས་ནས་་་་་
ཚོགས་འདུར་ཞུགས་ཡོད།པཎ་ཆེན་སྐུ་ཕྲེང་དགུ་པ་གོ་མིང་ཚོགས་་་་་་་་
འདུར་ཞུགས་པ་མ་ཟད། ད་དུང་ནན་ཅིང་དུ《བོད་ནི་ཀྲུང་གོའི་མངའ་
ཁོངས་ས་ཆ་རེད》ཅེས་པའི་གཏམ་བཤད་གལ་ཆེན་ཡང་སྤེལ་གནང་་་་་་
ཡོད།གོ་མིང་དུས་སུ་ཁ་ཕྲལ་ཕྱོགས་གཏོགས་ཀྱི་འགོག་རྐྱེན་ཐེངས་་་་་་་་
མང་ཕོག་མོད།འོན་ཀྱང་འཛམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཚང་མས་བོད་ནི་་་་
ཀྲུང་གོའི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་པ་ཁས་ལེན་པ་དང་།གཞུང་ཕྱོགས་དང་་་་་་
དམངས་ཁྲོད་ཀྱིས་དཔེ་སྐྲུན་བྱས་པའི་འཛམ་གླིང་གི་ས་བཀྲ་དང་ཀྲུང་་་་
གོའི་ས་བཀྲ་ཚང་མར་བོད་ཀྲུང་གོའི་མངའ་ཁོངས་ས་ཆར་བཅུག་ཡོད།
གཞན་ཡང་བོད་ས་ཁུལ་གྱི་ཕྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཚོང་དོན་གྱི་འགྲོ་འོང་ཕལ་ཆེ་་་་་

བའང་གཙོ་བོ་ཀྲུང་ཧྭ་མིང་གོའི་ཕྱི་འབྲེལ་པུའུ་ནས་ཀྲུང་གོའི་ལམ་ཡིག་་་
རེ་ཞུ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡོད།1951ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་་་་་་་་
བཏང་བ་དང“གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་གྱི”ནང“བོད་ལྗོངས་་
མི་རིགས་ནི་ཀྲུང་གོའི་མངའ་ཁོངས་ནང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡུན་རིང་ལྡན་པའི་་་
མི་རིགས་ཀྱི་གྲས་ཤིག་ཡིན།མི་རིགས་གཞན་དང་འདྲ་བར་རླབས་་་་་་་་
ཆེན་མེས་རྒྱལ་གསར་གཏོད་དང་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་བའི་བརྒྱུད་རིམ་་་་་་
ནང་རང་ཉིད་ཀྱི་གཟི་བརྗིད་ལྡན་པའི་འགན་འཁྲི་ཁུར་ཡོད”ཅེས་་་་་་་་་་
གསལ་པོར་བསྟན་ཡོད།

གསུམ། བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་གིས་ཐོག་མཐའ་་་་་་་་
བར་གསུམ་དུ་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ཀྱིས་ཐུན་མོང་ཐོག་ཕྱིའི་
དགྲ་བོར་བཀག་འགོག་བྱེད་རིང་མཐུན་སྒྲིལ་རོགས་་་་་་་་
ལས་བྱས་པ།

ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་དཀྱིལ་དུ་གོར་དམག་གིས་བོད་ལ་བཙན་་་
འཛུལ་བྱས་ཤིང་།གོང་མ་ཆན་ལུང་གིས་ཕུའུ་ཁང་ཨན་དང་ཧའེ་ལན་་་
ཁྲ་སོགས་མངགས་ཏེ་དམག་དཔུང་གི་སྣེ་ཁྲིད་ནས་བོད་དུ་ས་ཆ་ཤོར་བ་་
ཚུར་ལེན་པར་བཏང་ཡོད།ཆིང་དམག་གིས་ལྷ་སའི་བར་མ་རི་དང་།
དིང་རི།གྲོ་མོ་སོགས་སུ་གེ་སར་ལྷ་ཁང་བཞེངས་པ་ནི་བོད་རྒྱ་ཁྱིམ་ཚང་
གཅིག་གིས་ཕྱིའི་དགྲ་བོར་བཀག་འགོག་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དཔང་་་་་་་་
རྟགས་ཁུངས་བཙན་ཞིག་རེད།
ཉེ་རབས་ཚུན་དུ་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ལ་ཕྱིའི་བཙན་འཛུལ་ཡང་ཡང་་
ཕོག་ནས་རི་ཀླུང་ཆུ་གསུམ་ལ་ཉམས་ཆག་ཆེན་པོ་བྱུང་ཞིང་།ཤི་གསོན་་
ཆགས་འཇིགས་ཀྱི་འགག་རྩའི་དུས་སུ་བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་་་་་་་་་་་
དམངས་ཀྱིས་ཤ་ཁྲག་ལས་གྲུབ་པའི་རང་ལུས་བློས་གཏོང་བྱས་ནས་་་་་་་་
མེས་རྒྱལ་གཅིག་གྱུར་ལ་སྲུང་སྐྱོང་བྱས་ཡོད།
1888ལོ་དང་1904ལོར་དབྱིན་དམག་གིས་བོད་ལ་བཙན་་་་་་་་་་་་
འཛུལ་ཐེངས་གཉིས་བྱས་པར།བོད་རིགས་དང་།རྒྱ་རིགས།མོན་པ་
རིགས།ལྷོ་པ་རིགས་སོགས་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་ཀྱིས“ཕོ་ཟད་་
མོ་ལ་ཐུག་པ་དང་ལག་ཟད་དཔུང་ལ་ཐུག་ཀྱང་ཕྱིར་བཤོལ་གཏན་ནས་་་
མི་བྱེད་པའི”དཔའ་ངར་ཞུམ་མེད་ཀྱི་སྙིང་སྟོབས་ལ་བརྟེན་ནས་ཁྲག་་་་་
བཏོན་དམར་འཛིང་དྲག་པོ་བྱས་ཏེ།རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོན་དུ་རང་སྲོག་་་་་་་
བློས་བཏང་ཡོད།དབྱིན་ཇི་བས་སྐབས་ཤིག་རིང་ལྷ་ས་བཟུང་ནས་་་་་་་་
ཆིང་སྲིད་གཞུང་དང《ཀྲུང་དབྱིན་ལྷ་སའི་ཆིངས་ཡིག》བཞག་རུང་།
བོད་ཀྱི་བདག་དབང་ཀྲུང་གོར་ཡོད་པ་སྔར་བཞིན་ཁས་བླངས་ཡོད།
1907ལོར་དབྱིན་ཇི་དང་ཨུ་རུ་སུ་བཙན་དབང་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ཀྱིས་་་
གསང་བའི་ངང་གྲོས་མཐུན་བཞག་པའི་ནང་དུའང་ཕྱོགས་གཉིས་པོས་་
སྐབས་འདིར་ཉམས་རྒུད་ཆེན་པོ་བྱུང་བའི་ཀྲུང་གོར་བོད་ཀྱི་བདག་་་་་་་་
དབང་སྔར་བཞིན་ཡོད་པ་ཁས་བླངས་ཡོད།
རི་འགོག་དམག་འཁྲུག་གི་དུས་སྐབས་སུ་བོད་མ་གཞི་གཡུལ་ས་་་་་་་
གཙོ་བོ་དང་ཐག་རིང་མོད།འོན་ཏེ་བོད་དང་བོད་རིགས་འདུས་སྡོད་་་་
ཁུལ་གཞན་དག་གི་མི་རིགས་ཁག་གི་སྤུན་ཟླས་དངུལ་དང་དངོས་པོ་་་་་་་
ཞལ་འདེབས་བརྒྱབ་ནས་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་ངང་དམག་འཐབ་་་
ནང་ཞུགས་ཡོད།ཀྲུང་གོའི་རྒྱང་སྐྱོད་དམག་ནང་བོད་རིགས་གཞོན་ནུ་
མི་ཉུང་བ་ཞིག་ཡོད།1938ལོར་འབྲས་སྤུངས་དགོན་གྱི་གྲྭ་དམངས་་་་
ཀྱིས་ཁམས་བོད་ས་གནས་ཁག་ཏུ་སྔ་ས་ནས་བཏང་བའི་བཀའ་རྒྱར་ཡ་་་
ལན་བྱས་ཏེ་དམག་མི་བསྡུས་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་མཁོ་བའི་སྐབས་སུ་མེ་་་་་་
མདའ་འཁྱེར་འདོད་ཡོད་ཅེས་བརྗོད།1938ལོར《ཤིན་ཧྭ་ཉིན་རེའི་་་
ཚགས་པར》ཐོག་སྤེལ་བའི《ཁམས་བོད་མང་ཚོགས་ཀྱི་འཐུས་མིས་་་་་་་་་
གཡུལ་ས་མདུན་མའི་དཔོན་དམག་ལ་སྤྲིངས་པའི་འཚམས་འདྲིའི་ཡི་་་་་་
གེའི》ནང“ཀྲུང་གོ་ནི་གཏན་འཇགས་ཞིང་ཆེན་ཉེར་གཅིག་དང་།
སོག་པོ།བོད་བཅས་ཚུད་པ་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་་་་
ཧྲིལ་པོ་དང་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ནི་རང་རེའི་རྒྱ་རིགས་དང་།མན་ཇུ་་་་་་་་་
རིགས།སོག་རིགས།ཧུད་རིགས།བོད་རིགས།དེ་བཞིན་མི་རིགས་་་
གཞན་དག་ཁག་བཅས་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཆེན་པོའི་མི་རིགས་་་་་་་་
ཧྲིལ་པོ་ཡིན”ཞེས་འཁོད་ཡོད།1943ལོར་དཀར་མཛེས་བོད་རིགས་་་
མི་དམངས་ཀྱིས་ས་གནས་དེ་གའི་ཧུད་རིགས་དང་།རྒྱ་རིགས།ཏུང་་་་
ཞང་རིགས་སོགས་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་དང་མཉམ་འབྲེལ་ཐོག་
རི་འགོག་རྒྱལ་སྐྱོབ་བློས་བླངས་དམག་སྒྲིག་འཛུགས་བྱས་པ་དང་མི་མི་་་་
ཉུང་བ་ཞིག་ཀྲུང་གོ་གུང་ཁྲན་ཏང་གིས་འགོ་ཁྲིད་པའི་རི་འགོག་དཔུང་་་
ཁག་ནང་ཞུགས་པ་ལ་སོགས།ལོ་བརྒྱ་སྟོང་མང་པོའི་རིང་རྒྱ་བོད་་་་་་་་་་་
སོགས་མི་རིགས་ཁག་གིས་དགྲ་ལ་མཉམ་སྡང་དང་རྒྱལ་ཁབ་སྲུང་སྐྱོང་་་་
བྱས་ཏེ།ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ཀྱི་རླབས་ཆེན་གྱི་རྒྱལ་གཅེས་རིང་ལུགས་ཀྱི་་་
སྙིང་སྟོབས་བཏོད་ཡོད།

བཞི།བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་ཐོག་མཐའ་བར་་་་་་་་་་་་
གསུམ་དུ་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་རླབས་ཆེན་བསྐྱར་དར་གྱི་་་་་་
བརྗིད་ཆེའི་ལག་ལེན་ནང་འཕེལ་རྒྱས་དང་ཡར་རྒྱས་་་་་་་་
བྱུང་བ།

ཀྲུང་གོ་གསར་པ་དབུ་བརྙེས་རྗེས་ཀྲུའུ་ཞི་མའོ་ཙེ་ཏུང་གིས་མི་་་་་་་་་
རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་ཀྱི་སྣེ་ཁྲིད་དེ།བོད་ཀྱི་བཙན་རྒྱལ་རིང་་་་་་་་་་་
ལུགས་པའི་ཕྱོགས་གཏོགས་མཐའ་སྐྲོད་བཏང་བ་དང་།བོད་ཞི་བས་་་་་
བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་བ།དམངས་གཙོའི་བཅོས་སྒྱུར་བྱས་པ།སྤྱི་་་་་་་
ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་བཙུགས་པ།ཞིང་བྲན་ཁྲི་ཚོ་བརྒྱར་་་་་
ཡར་ལངས་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་ནས་རྒྱལ་ཁབ་དང་རང་ཉིད་ཀྱི་ལས་
དབང་གི་བདག་པོར་གྱུར་ཡོད།རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་སྟོབས་ཤུགས་སྒྲིག་་་་་་་་་
འཛུགས་བྱས་ཏེ་མཚོ་བོད་དང་ཁྲོན་བོད་གཞུང་ལམ་བསྐྲུན་ནས་དཔལ་
འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་དང་དམངས་གཙོ་ལེགས་སུ་བཏང་བ་ལ་སོགས།
བོད་ཀྱི་ས་གཞི་ཆེན་པོར་ཉིན་རེ་ལས་ཉིན་རེ་མ་འདས་པར་འགྱུར་བ་་་་་
གསར་པ་བྱུང་ནས་བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་གི་མི་དམངས་ཀྲུང་ཧྭ་མི་་་་་་་་་་
རིགས་ཁྱིམ་ཚང་ཆེ་མོའི་ནང་གི་མི་རིགས་ཁག་གི་སྤུན་ཟླ་དང་མཉམ་དུ་་
རང་ཁྱིམ་རང་བདག་བྱུང་ནས“ཡར་ལངས་ཡོད”
སྒྱུར་བཅོས་སྒོ་དབྱེ་བྱས་རྗེས།1980ལོ་ནས་2010ལོ་བར་ཏང་་

ཀྲུང་དབྱང་གིས་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་བཞུགས་མོལ་་་་་་་་
ཚོགས་འདུ་ཐེངས་ལྔ་སྔ་རྗེས་སུ་འཚོགས་ཏེ་གཟིགས་སྐྱོང་་་་
སྲིད་ཇུས་རབ་དང་རིམ་པ་བཏོན་པ་མ་ཟད།ད་དུང་རྒྱལ་་
ཡོངས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་ལ་བརྟེན་ནས་བོད་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་་་་་་་་
བྱས་ཡོད།ལོ་30ལྷག་ཙམ་རིང་རིམ་རྩིས་བྱས་ན།བོད་ལ་མ་དངུལ་་་་་
སྒོར་དུང་ཕྱུར་2033.2བཏང་བའི་ཁྲོད་ཀྲུང་དབྱང་སྲིད་གཞུང་གིས་་་་་
མ་དངུལ་སྒོར་དུང་ཕྱུར་1700ལྷག་ཙམ་བཏང་ཡོད།རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་་་་
ཁ་གཏད་བོད་སྐྱོར་གྱི་འཛུགས་སྐྲུན་རྣམ་གྲངས་6600ལྷག་ཙམ་ཡོད་་་་
པ་དང་མ་དངུལ་སྒོར་དུང་ཕྱུར་230ལྷག་ཙམ་བཏང་ཡོད།ཁག་དྲུག་་་
ལ་བགོས་ཏེ་བོད་སྐྱོར་ལས་བྱེད་པ་4700ལྷག་ཙམ་དང་བོད་སྐྱོར་ཤེས་་
ལྡན་མི་སྣ་ཁྲི་འགའ་ཤས་ས་མཐོར་འབད་འཐབ་དང་སྒེར་སེམས་མེད་་་་
པར་ལེགས་སྐྱེས་འབུལ་བར་སྔ་རྗེས་སུ་བཏང་བ་ལ་སོགས།བོད་ཀྱིས
“དུས་ཐུང་ལོ་བཅུ་ཕྲག་ནང་ལོ་ངོ་སྟོང་གི་མཆོང་སྐྱོད་བྱུང་བའི”འཕེལ་
རྒྱས་ཀྱི་ངོ་མཚར་བཏོད་ནས“མི་ཡུལ་གསར་པ་བརྗེས་ཡོད”
དུས་རབས་གསར་པར་སླེབས་རྗེས།སྤྱི་ཁྱབ་ཧྲུའུ་ཅི་ཞི་ཅིན་ཕིང་་་
གིས་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་རླབས་ཆེན་བསྐྱར་དར་གྱི་འཐབ་ཇུས་ཀྱི་སྤྱི་་་་་་་་་་་
ཡོངས་ལ་གཞིགས་ཏེ།ཀྲུང་དབྱང་གི་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་་་་་་་་་་་་་་
བཞུགས་མོལ་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་དྲུག་པ་དང་བདུན་པ་སྔ་རྗེས་སུ་ཇུས་་་་
བཀོད་ཀྱིས་འཚོགས་ནས་ཏང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་དོན་སྤྱི་ཡོངས་་་་་་་་
ཁྲོད་ཀྱི་བོད་ཀྱི་འཐབ་ཇུས་གནས་བབ་སྔར་བྱུང་མྱོང་མེད་པའི་མཐོ་་་་་་་
ཚད་གསར་པ་ཞིག་ཏུ་མཐོ་རུ་བཏང་ཡོད།“ལོ་ལྔ་ཚན་བཅུ་གསུམ་་་་་་་་
པའི”རིང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་197འཆར་འགོད་དང་་་་་
བཀོད་སྒྲིག་བྱས་པ་དང་།འཆར་འགོད་ལག་བསྟར་བྱེད་རིང་མ་་་་་་་་་་་་
དངུལ་སྒོར་དུང་ཕྱུར་3807བཏང་བའི་ཁྲོད་ཀྲུང་དབྱང་སྲིད་གཞུང་་་་་
གིས་མ་དངུལ་སྒོར་དུང་ཕྱུར་2674བཏང་ཡོད།2020ལོའི་ཟླ་10
པའི་ཟླ་མཇུག་བར་ཀྲུང་དབྱང་སྲིད་གཞུང་གིས“ལོ་ལྔ་ཚན་བཅུ་གསུམ་་
པའི”རིང་རིམ་རྩིས་བྱས་ན་བོད་ལ་མ་དངུལ་སྒོར་དུང་ཕྱུར་3136
བཏང་བ་དེ་འཆར་འགོད་མ་འཇོག་བྱེད་གྲངས་ཀྱི་17.3%ལྷག་ཙམ་་་་་
ཟིན་ཡོད།བོད་ཀྱི་འཕེལ་རྒྱས་ལ་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་ཡར་རྒྱས་དང་ལོ་་་་
རྒྱུས་རང་བཞིན་གྱི་གྲུབ་འབྲས་ཐོབ་ཅིང་།མི་རིགས་ཁག་གི་མི་་་་་་་་་་་་་་
དམངས་ཀྱི་འཚོ་བར་ཆ་མཚོན་ན།ཆུ་ཟོམ་ནས་ཆུ་ཀ་ལ་བར་དང་།
སྣུམ་བཞུ་ནས་གློག་སྒྲོན་བར།གསེག་ལམ་ནས་སྣུམ་ནག་ལམ་བར་་་་་་་་
འགྱུར་ལྡོག་བྱུང་སྟེ་ལོ་ངོ་བརྒྱ་སྟོང་རིང་གི་དབུལ་པོའི་འཆིང་རྒྱ་ལས་་་་་་
རྦད་དེ་གྲོལ་ཡོད།མི་རེའི་ཆ་སྙོམས་སྔོན་དཔག་ཚེ་ཚད་1959ལོའི་་་་་་་
གོང་གི་ལོ་35.5ནས་ད་ཆའི་ལོ་71.1བར་རིང་དུ་སོང་བ་དེ་རྒྱ་གར་་་་་་་
དང་ནེ་པ་ལ་སོགས་ཉེ་འཁོར་ས་ཁུལ་ལས་རིང་བ་ཡོད།སྔོན་མ།
དམངས་གཙོའི་བཅོས་སྒྱུར་བྱས་ནས་ཞིང་བྲན་ཁྲི་ཚོ་བརྒྱར་ཡར་ལངས་
བཅིངས་འགྲོལ་ཐོབ་པ་དང་སྤྱི་ཚོགས་ལམ་ལུགས་གོམ་པ་གང་ལ་ལོ་ངོ་་་
སྟོང་གི་མཆོང་སྐྱོད་བྱུང་ཡོད།ད་ཆ།དབུལ་སྒྲོལ་འགག་སྒྲོལ་བྱས་པ་་་་
བརྒྱུད། བོད་ཀྱི་མི་དམངས་ཁྲི་350ཕྱུག་འགྱུར་དང་འབྱོར་འབྲིང་་་་་་་་་
ཕྱོགས་སུ་བསྐྱོད་ནས་འཚོ་བ་སྐྱེལ་སྟངས་གོམ་པ་གང་ལ་ལོ་ངོ་སྟོང་གི་་་་་
མཆོང་སྐྱོད་བྱུང་ཡོད།

ལྔ། བོད་ཀྱི་མི་རིགས་ཁག་གི་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་་་་་་་་་
གཅིག་མཐུན་འདུས་གྲུབ་ཀྱི་འདུ་ཤེས་བརྟན་དུ་བཏང་བ།
ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་གཅིག་མཐུན་འདུས་གྲུབ་ཀྱི་འདུ་ཤེས་བརྟན་དུ་་་
གཏོང་རིང་བོད་ཀྱི་ལས་དོན་སྐོར་གྱི་སྤྱི་ཁྱབ་ཧྲུའུ་ཅི་ཞི་ཅིན་ཕིང་གི་རྣམ་
བཤད་གལ་ཆེན་དང་དུས་རབས་གསར་པའི་ཏང་གི་བོད་སྐྱོང་མཛད་་་་་
ཇུས་ཕྱོགས་ཡོངས་ནས་ལག་བསྟར་དང་།“ཕྱོགས་ལྔ་གཞི་གཅིག”གི་་་
སྤྱིའི་བཀོད་ཇུས་ལ་སྤྱི་འདོམས་སྐུལ་འདེད་དང“ཕྱོགས་ཡོངས་་་་་་་་་་་་་་
བཞིའི”འཐབ་ཇུས་བཀོད་ཇུས་ལ་མཐུན་སྦྱོར་སྐུལ་འདེད་གཏོང་རྒྱུ་་་་་་་
མཐའ་འཁྱོངས།“ཁ་འབྲལ་ཐབས་མེད་པ་གསུམ”བློ་ལ་བརྟན་པོར་་་་
ངེས་པ་བཅས་བྱས་ནས“གཅིག་ལ་གཅིག་འབྲེལ་དང་ཕན་ཚུན་མཉམ་་་
འདྲེས”ཀྱི་ཀྲུང་ཧྭ་མི་རིགས་ལས་དབང་གཅིག་མཐུན་འདུས་གྲུབ་ནུས་་་
ཤུགས་ཡོད་རྒུས་བཏོད་ཡོད།
ཆབ་སྲིད་འཛུགས་སྐྱོང་ལ་ཤུགས་སྣོན་བརྒྱབ་ནས་ཀྲུང་ཧྭ་མི་་་་་་་་་་་
རིགས་ཀྱི་ལས་དབང་གཅིག་མཐུན་འདུས་གྲུབ་གཏོད་དགོས།ཀྲུང་གོ་་
གུང་ཁྲན་ཏང་གི་འགོ་ཁྲིད་དང་།ཀྲུང་གོའི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་པའི་སྤྱི་་་་་་་་་་
ཚོགས་རིང་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས།མི་རིགས་ས་ཁོངས་རང་སྐྱོང་ལམ་་་་་
ལུགས་བཅས་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་མཐའ་འཁྱོངས་བྱས་ནས་མི་་་་་་
རིགས་ཁག་གི་མང་ཚོགས་ཀྱི“མོས་སེམས་ལྔ”རྒྱུན་ཆད་མེད་པར་ཟབ་་་
ཏུ་གཏོང་དགོས།རྩ་ཁྲིམས་དང་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དར་ཆ་ཐོག་མཐའ་་་་་
བར་གསུམ་དུ་མཐོན་པོར་བསྒྲེངས་ཏེ།བོད་ཀྱི་སྲིད་འཛིན་ཁྲིམས་སྲོལ་
དང་ས་གནས་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་སྲོལ་ཁག་གཏན་འཁེལ་དང་བཟོ་་་་་
བཅོས་རྒྱག་རིང་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྱུར་གྱི་ཁྲིམས་སྐྱོང་དགོངས་པ་ངེས་་་་་
པར་དུ་མཚོན་པར་བྱེད་དགོས།ཏང་འཛུགས་སྐྱོང་དང་ལྷག་པར་དུ་་་་་
ཏང་གི་ཆབ་སྲིད་འཛུགས་སྐྱོང་ལ་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་ཤུགས་་་་་་་་
སྣོན་བརྒྱབ་སྟེ།ཏང་གི་ལོ་རྒྱུས་སློབ་སྦྱོང་སློབ་གསོ་གཏིང་ཟབ་སྤེལ་བ་་་
དང“ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཚད་གཞི་དེ་བས་མཐོ་བ་དང་།ཏང་གཤིས་ཀྱི་བླང་་་
བྱ་དེ་བས་ནན་པ།རྩ་འཛུགས་ཀྱི་སྒྲིག་ལམ་དེ་བས་དམ་པ”བཅས་ཀྱི་་་
ཆེད་དོན་སློབ་གསོ་ནན་ཏན་ངང་སྤེལ་བ།རྫོང(ཆུས)74དང་།ཤང
(གྲོང་རྡལ)600ལྷག་ཙམ།གྲོང་ཚོ(གྲོང་ལྷན)5500ལྷག་ཙམ་བཅས་་་
ཀྱི་གཞི་རིམ་སྲིད་དབང་འཛུགས་སྐྱོང་ལ་སྐུལ་འདེད་ཏན་ཏིག་གཏོང་་་་་
བ་བཅས་བྱས་ནས་ཏང་གིས་བོད་དུ་སྲིད་སྐྱོང་བའི་རྨང་གཞི་སྲ་བརྟན་་་
དུ་གཏོང་དགོས།
དཔལ་འབྱོར་འཛུགས་སྐྱོང་ལ་ཤུགས་སྣོན་བརྒྱབ་ནས་ཀྲུང་ཧྭ་མི་་་་
རིགས་ཀྱི་ལས་དབང་གཅིག་མཐུན་འདུས་གྲུབ་གཏོད་དགོས།“ཚང་་་་
དགོས་པ་གསུམ་དང་ཕན་འདོགས་པ་གཅིག”ལ་དམིཌ་ཏེ།དམངས་་་་
འཚོ་ལེགས་གཏོང་དང་མི་སེམས་གཅིག་ཏུ་བསྒྲིལ་རྒྱུ་དེ་དཔལ་འབྱོར་་་་་
དང་སྤྱི་ཚོགས་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་འགོ་འཛུགས་ས་དང་དོན་ལ་བབ་སར་་་་་་་
བྱེད་པ་དང་།དབུལ་སྒྲོལ་འགག་སྒྲོལ་གྱི་གྲུབ་འབྲས་མུ་མཐུད་སྲ་་་་་་་་་་་
བརྟན་དུ་གཏོང་བ།གྲོང་གསེབ་དར་རྒྱས་དང་འབྲེལ་མཐུད་ནུས་ལྡན་
བཅས་བྱས་ནས་ཐུན་མོང་ཕྱུག་འགྱུར་ལ་སྐུལ་འདེད་ཏན་ཏིག་གཏོང་་་་་
དགོས།ཁྲོན་བོད་ལྕགས་ལམ་འཛུགས་སྐྲུན་དང་ཡར་ཀླུང་གཙང་པོའི་་
སྨད་ཀྱི་ཆུ་གློག་གསར་སྤེལ་སོགས་དུས་རབས་རང་བཞིན་གྱི་ལས་གྲྭར་་་་
དམིགས་ཏེ།རྨང་གཞིའི་སྒྲིག་བཀོད་དང་སྤྱི་པའི་ཞབས་ཞུའི་སྒྲིག་་་་་་་་་
བཀོད་གལ་ཆེན་ཁག་གཅིག་འཛུགས་སྐྲུན་ལ་སྐུལ་འདེད་བཏང་ནས་་་་་་
མཐུན་སྒྲིལ་ལམ་ཐིག་དང་བདེ་སྐྱིད་ལམ་བུ་དེ་བས་མང་བ་སྐྲུན་དགོས།
（པར་ངོས་བརྒྱད་པར་གཟིགས）

ཀྲུངཧྭམིརིགསགཅིགམཐུནའདུསགྲུབཀྱིའདུཤེསཟབཏུགཏོངབའིབོདཀྱིལེའུརྩོམདགོས